

AZ IGAZSÁGÜGYI PÁRTFOGÓ FELÜGYELŐI TEVÉKENYSÉG BEMUTATÁSA – AZ ALTERNATÍV SZANKCIÓKTÓL A GYERMEKVÉDELEMIG

Activities of judicial probation officers – From alternative sanctions to child protection

Tanulmányomban az igazságügyi pártfogó felügyelők sokrétű, több területet érintő tevékenységét kívánom bemutatni. Az igazságügyi pártfogó felügyelők feladatellátása kiterjed a büntetés-végrehajtás, a büntetőeljárás, a szabálysértési eljárás és a gyermekvédelem területére is. Tevékenységük fő célja a bűnismétlés kockázatának csökkentése, a bűncselekmény által okozott sérelmek helyreállításának elősegítése. Az igazságügyi pártfogó felügyelők a közösségi büntetések végrehajtásával és az elkövető közösségben történő ellenőrzésével segítik elő a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség biztonságának, védelmének erősítését, támogató tevékenységükkel pedig növelik az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. Hangsúlyozandó továbbá, hogy az igazságügyi pártfogó felügyelők feladatának ellátása során meghatározó a helyreállító igazságszolgáltatás alapelveinek érvényesítése is.

Kulcsszavak: pártfogó felügyelő, bűnismétlési kockázat, helyreállító igazságszolgáltatás, közösségi büntetés, társadalmi integráció

In my study I present the diverse, multi-disciplinary activities of probation officers. The duties of probation officers cover the areas of implementation of community sanctions, criminal procedure, misdemeanour proceedings and child protection as well. The main goal of their activity is to reduce the risk of reoffending and to facilitate repairing the harm caused by the crime. Probation officers promote the full enforcement of criminal consequences and strengthen the safety and security of the community by implementing community sanctions and controlling the perpetrator in the community, they increase the chances of the offender's social integration through their support activities. It should also be emphasized that promoting the principles of restorative justice is also essential when carrying out tasks of probation officers.

Keywords: probation officer, risk of reoffending, restorative justice, community sanction, social integration

Bevezetés

A legtöbb ember számára a büntető igazságszolgáltatási rendszerben a büntetés a szabadságvesztés szinonimája. Ezzel szemben a közösségekben végrehajtott büntetések száma messze meghaladja a szabadságvesztés büntetéseit, éppen ezért fontos időről időre számot adni a társadalmi és a szakmai nyilvánosság részére a közösségi büntetések végrehajtásának alakulásáról. Ennek keretében célszerű vizsgálni a pártfogó felügyelői tevékenység helyzetét és annak a büntetési és a társadalmi elvárásokhoz való alkalmazkodását, illetve a pártfogó felügyelők szerepét a döntéshozatalban, valamint a közösségi szankciók és intézkedések alkalmazásának elősegítésében.

Jelenleg két típusú pártfogó felügyelői tevékenységet különböztethetünk meg. A 2014. augusztus 9. napján kihirdetett, az egyes törvényeknek a belügyminiszter feladat- és hatáskörével összefüggő módosításáról szóló 2014. évi XXX. törvény módosította a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvényt, melynek értelmében a Pártfogó Felügyelői Szolgálat feladat- és hatáskörébe tartozó tevékenységek közül a szabadságvesztésből szabadultak utógondozásával, az utógondozás keretében végzett börtönpártfogolási tevékenységgel, a feltételes szabadságra bocsátással összefüggésben elrendelt pártfogó felügyelői vélemény elkészítésével, valamint a feltételes szabadság tartamára törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyelettel kapcsolatos pártfogó felügyelői feladatok végrehajtása a büntetés-végrehajtási szervezethez került át. Ettől az időszaktól kezdve, ha formálisan nem is, de a szakmai fórumokon és a szakmai köznyelvhasználatban megjelent a hagyományos, illetve a nem a büntetés-végrehajtási szervezethez kapcsolódó pártfogó felügyelői tevékenységhez kötődően az „igazságügyi” jelző használata. Bár a pártfogói feladatok a szervezetek között megosztásra kerültek, az igazságügyi és a büntetés-végrehajtási pártfogást minden hasonlóságnál jobban összekötik a közös történelmi gyökerek, az utógondozást is magában foglaló pártfogás kialakulása és fejlődése. Az igazságügy rendszerében működő pártfogás számos szállal kapcsolódik a büntetés-végrehajtás rendszerében működő pártfogás területéhez, a bűnelkövetőkkel végzett munka pedig céljaiban, módszereiben, eszközeiben hasonlóságot mutat mindkét terület vonatkozásában. Azonos célként jelölhetjük meg a bűnisméltés megelőzését, a bűnelkövetők társadalmi integrációjának elősegítését, ezáltal a közösség védelmét.¹

Jelen tanulmány az igazságügyi pártfogás fenti célok érdekében végzett feladatainak bemutatására összpontosít, kitérve a járványhelyzet okozta nehézségekre és a szakterület új kihívásaira.

1 Velez E. (2019)

Az igazságügyi pártfogó felügyelői tevékenység

Az igazságügyi pártfogó felügyelői szakterület a büntetés-végrehajtás civil ágának tekinthető, mely az alternatív szankciók végrehajtásával eredményesen vesz részt a börtönsúfoltság és ezáltal a büntetés-végrehajtási szervezet költségfordításainak a csökkentésében. Az igazságügyi pártfogó felügyelői tevékenység célja, hogy a büntetőeljárás és a végrehajtás folyamatában kellő súllyal legyen jelen, és a hagyományos bűnüldözési, igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási szervek rendszerében közvetítói szerepet lásson el az elkövető, valamint az áldozat és a társadalom között.

Az igazságügyi pártfogó felügyelők a büntetőeljárás valamennyi szakaszához kapcsolódóan látnak el feladatokat. Ezek közül az egyik legfontosabb a bűnismétlés kockázatainak feltárása és a kockázatok kezelésére alkalmas, individualizált szankciók előírására vonatkozó javaslat elkészítése az ügyészség és a bíróság számára. Ezt követően a pártfogó felügyelői munka további szerves részét alkotja a pártfogó felügyelettel megerősített, a hagyományos, bírósági útról elterelő eszközök, illetve a szabadságvesztés kiváltására alkalmas alternatív szankciók (felfüggesztett szabadságvesztés, próbára bocsátás, jóvátételi munka, közérdekű munka) végrehajtása. Hazánkban a pártfogó felügyelők korszerű szakmai tudásának és eszköztárának köszönhetően a büntető igazságszolgáltatáson kívüli szerepköreik is erősödtek, hiszen a pártfogó felügyelők feladatellátása kapcsolódik a prekriminális cselekmények kezelését célzó területekhez, mint a gyermekvédelem és a szabálysértések. A pártfogó felügyelők meghatározó szerepet töltenek be a helyreállító igazságszolgáltatási eszközök alkalmazásában is, hozzájárulva a büntető igazságszolgáltatás horizontális elvévé váló helyreállító igazságszolgáltatási szemlélet érvényesítéséhez.²

Az igazságügyi pártfogó felügyelők alaptevékenységei az alábbiak:

- a büntetőeljárás, illetve a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárás során környezettanulmány készítése,
- a büntetőeljárás során pártfogó felügyelői vélemény készítése,
- a megelőző pártfogás végrehajtása,
- büntető és szabálysértési ügyekben a közvetítói eljárás lefolytatása,
- a pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtása,
- a közérdekű munka büntetés végrehajtása.

Az igazságügyi területen évente átlagosan 75 000-80 000 ügyben járnak el a pártfogó felügyelők, melyek közel hasonló számú bűnelkövetőt, illetve kriminálisan veszélyeztetett gyermeket érintenek. Az igazságügyi pártfogó felügyelői tevékenység szakmai

² Velez E. (2019)

irányítását az Igazságügyi Minisztérium látja el. Az igazságügyi pártfogó felügyelők létszáma kb. 350-400 fő, akik a fővárosi és megyei kormányhivatalok munkatársai.

Szakértői típusú tevékenységek – Környezettanulmány, pártfogó felügyelői vélemény

A környezettanulmány és a pártfogó felügyelői vélemény készítése az igazságügyi pártfogó felügyelők egyik úgynevezett szakértői típusú tevékenysége, amelynek célja az ügyészség, a bíróság vagy a gyámhatóság döntésének elősegítése, a döntés megalapozásához szükséges információk szolgáltatása.

Az igazságügyi pártfogó felügyelők évente átlagosan 10 000-13 000 környezettanulmányt készítenek a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásokban, a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárásokban, kegyelmi ügyekben, bűnügyi költség mérséklése vagy elengedése, valamint rendbíróság mérséklése vagy elengedése tárgyában. A fiatalkorúak elleni büntetőeljárásokban és a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárásokban készített környezettanulmánynak része a kockázatértékelés, azaz a fiatalkorú, illetve a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének értékelése. A környezettanulmány a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban kötelezően beszerzendő bizonyítási eszköz, a kockázatértékelés eredménye pedig a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárásban megalapozza a gyámhatóság döntését. A környezettanulmányok jelentős mértékben elősegítik a bűnismétlési kockázathoz és az eset sajátosságaihoz igazodó beavatkozások meghatározását. A környezettanulmány elkészítéséhez a pártfogó felügyelő megtekinti a fiatalkorú, illetve a gyermek lakóhelyét, meghallgatja a fiatalkorút, a gyermeket, valamint a terhelt, illetve a gyermek törvényes képviselőjét, pedagógiai véleményt szerez be és tájékozódik a gyermekvédelmi előzményekről. A környezettanulmány a fiatalkorú, illetve a gyermek életviszonyaira és életvitelére jellemző tényeket, körülményeket írja le, tartalmazza a lakhatási és a családi körülményeire, baráti kapcsolataira, egészségi állapotára, szenvedélybetegségére, iskolai végzettségére, szaktudására, munkahelyére, foglalkozására, jövedelmi viszonyaira, illetve szabadidő-eltöltési szokásaira vonatkozó információkat. A környezettanulmány bemutatja továbbá a fiatalkorú, illetve a gyermek viselkedésében megfigyelhető kriminális jegyeket, valamint a fiatalkorú, illetve a gyermek és családja hozzáállását az eljárás alapjául szolgáló cselekmény elkövetéséhez. Az igazságügyi pártfogó felügyelő a környezettanulmányban értékeli a bemutatott tények, körülmények, jellemzők és az eljárás tárgyát képező cselekmény közötti kapcsolatot, valamint a fiatalkorú, illetve a gyermek kriminális veszélyeztetettségének szintjét.³ Mindezekon felül a pártfogó felügyelő környezettanulmányt készít a kegyelmi eljárás és az államot illető bűnügyi költség, illetve rendbíróság megfizetését mérséklő vagy elengedő döntés előkészítése során is.

3 A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet

Az igazságügyi pártfogó felügyelők szintén szakértői típusú tevékenysége a pártfogó felügyelői vélemények készítése az ügyészség vagy a bíróság határozata alapján. Ezek száma évente átlagosan körülbelül 900-1 800, ami folyamatosan csökken annak ellenére is, hogy az ügyészek és a bírák visszajelzése alapján a pártfogó felügyelői vélemények szakszerűek, informatívak, így hatékonyan segítik a bűnismétlési kockázatok és a sértettek szükségleteinek kezelésére is alkalmas beavatkozások, külön magatartási szabályok meghatározását. A pártfogó felügyelők a pártfogó felügyelői véleményben – a környezettanulmányban is megjelenő információkon túlmenően – értékelik az elkövetői magatartás személyes vonatkozásait, az elkövető cselekményhez való viszonyát, elemzik az elkövetett bűncselekményt és prognosztizálják az újabb bűnelkövetés esélyét. A pártfogó felügyelő javaslatot tehet a terhelttel szemben külön magatartási szabály elrendelésére, illetve a bűnismétlés kockázatának kezelésére irányuló programokon való részvételre. Az ügyészség vagy a bíróság felkérésére vizsgálnia kell azt is, hogy az elkövető hajlandó-e a sértett számára anyagi vagy más módon jóvátételt nyújtani és azt a sértett elfogadja-e, ennek alapján az ügy mediációra utalása is javasolható.⁴

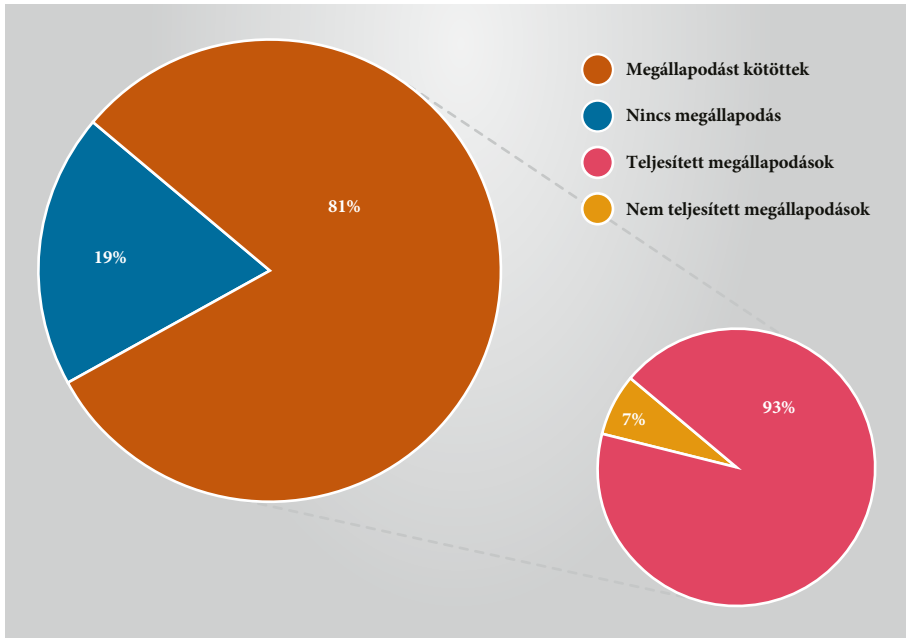
A közvetítői eljárás (mediáció) – A helyreállító igazságszolgáltatás eszköze

A büntetőügyi közvetítés Magyarországon 15 éve sikeres jogintézmény. Az igazságügyi pártfogó felügyelői szakterület speciálisan képzett munkatársai évente körülbelül 7 000 büntető-, illetve szabálysértési ügyben folytatnak le közvetítői megbeszéléseket, az ezek során keletkezett megállapodásokat a felek több mint 90%-ban teljesítik is. A közvetítői eljárás – mint a helyreállító igazságszolgáltatás magyarországi eszköze – a bűncselekménnyel, illetve a szabálysértéssel érintett felek (áldozat és elkövető) között kialakult konfliktus rendezésére nyújt hathatós segítséget. A közvetítői megbeszélés a felek közötti konfliktus megoldásán túl biztosítja, hogy az elkövető – lehetőségeihez mérten – az áldozat igényeinek és kérésének megfelelő jóvátételt nyújtson az általa okozott sérelemért. A közvetítői eljárást ügyészség, illetve szabálysértési hatóság rendelheti el, a felek önkéntes hozzájárulása és a törvényi feltételek megléte esetén.

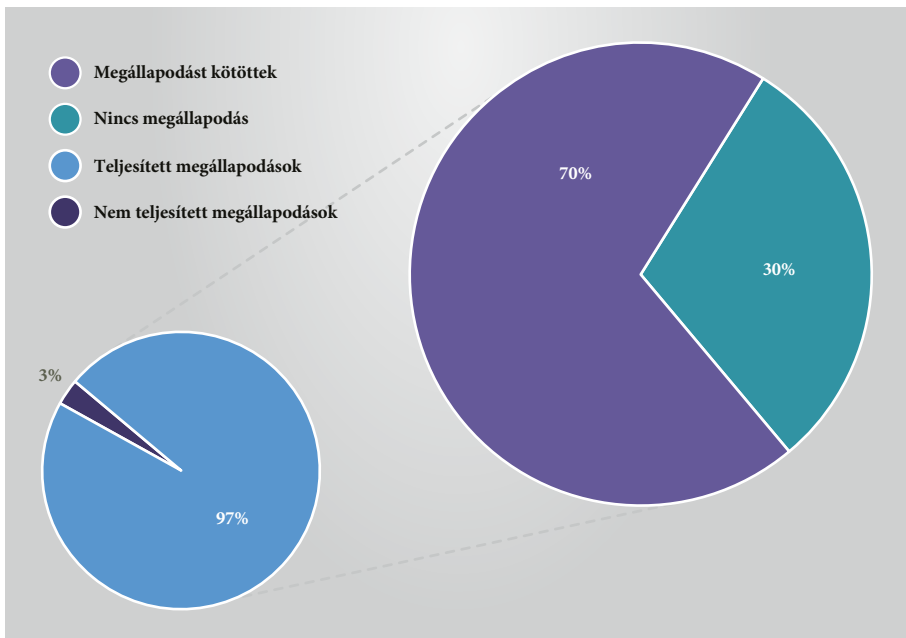
A közvetítői eljárás hatékony jogintézmény, ezt mutatja az eljárás eredményessége, mely alatt azt értjük, hogy milyen arányban teljesítik a felek a megállapodásban foglaltakat. A megállapodás megkötéséig hosszú ugyan az út, és jellemzően a szabálysértési ügyekben elrendelt eljárások kisebb arányban jutnak el a megállapodás megkötésének szakaszáig, azonban a tapasztalatok azt mutatják, ha a felek eljutnak a megállapodás megkötéséig, akkor az abban foglaltakat mind a büntető, mind a szabálysértési közvetítői eljárások tekintetében az ügyek 95%-ban teljesítik is az elkövetők.

4 A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet

1. ábra: 2021-ben a büntetőügyi közvetítói eljárásokban megkötött megállapodások és a megállapodások teljesítésének aránya

2. ábra: 2021-ben a szabálysértési közvetítói eljárásokban megkötött megállapodások és a megállapodások teljesítésének aránya

Korai beavatkozás a fiatalkori bűnözés kezelésében

Az igazságügyi pártfogó felügyelők és a gyermekvédelmi szakemberek szaktudásának és eszköztárának alkalmazására épült gyermekvédelmi intézkedés a megelőző pártfogás, mely 2015. január 1-jén került bevezetésre. Célja a korai beavatkozás érvényesítése a fiatalkori bűnözés kezelésében. A megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárás büncselekmény, elzárással is sújtható szabálysértés, illetve tényállásszerű magatartása megvalósításának gyanújáról szóló jelzés alapján indul. A gyámhatóság védelembe vételi, illetve védelembe vétel felülvizsgálata iránti eljárásban dönt a megelőző pártfogás elrendeléséről, ami kötelező, ha a pártfogó felügyelő a gyermek bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségét a kockázatértékeléssel kiegészített környezettanulmányban magas fokúra értékeli. A megelőző pártfogás tartama alatt a gyermek, valamint törvényes képviselője köteles a megelőző pártfogó felügyelővel, illetve a család- és gyermekjóléti központ eszményszerevével tartani a kapcsolatot, ezen túl a gyámhatóság magatartási szabályként további kötelezettségeket írhat elő a gyermek és családja számára.⁵ A megelőző pártfogás során a pártfogó felügyelő kompetenciájába tartozik azoknak a kockázati tényezőknek a kezelése, amelyek kriminális jellegűek, vagy a kriminális viselkedéssel közvetlenül összefüggésbe hozhatók. 2018-ban az Igazságügyi Minisztérium szakmai irányítóként megvizsgálta a megelőző pártfogás elrendelésére és végrehajtására vonatkozó gyakorlati tapasztalatokat. A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a megelőző pártfogást a 15-17 éves korosztály esetében alkalmazzák a legnagyobb, a 8-11 éves korosztály esetében pedig már kisebb arányban. A jogalkalmazói gyakorlat azt mutatta, hogy az alacsonyabb életkorú gyermekek esetében – feltehetően az életkori sajátosságokra tekintettel – a megelőző pártfogást nem tekintik a kriminális veszélyeztettség csökkentésére irányuló korai beavatkozás hatékony eszközének. A jogintézmény alkalmazása a 12-13 éves korosztály esetében mutat emelkedést, tehát a gyakorlat alapján a várt hatások ezen életkortól realizálhatók. Az is megállapítást nyert, hogy az elrendelések igen magas aránya – több mint 90% – büncselekmény elkövetése miatt indult eljárás következtében elrendelt megelőző pártfogás, ahol a legjellemzőbb cselekmény a lopás. Érdekes tényező, hogy a megelőző pártfogás elrendelésére irányuló környezettanulmányok kockázatértékelésében a leggyakrabban megjelölt – a bűnelkövetéssel és a bűnismétléssel összefüggésbe hozható – kockázati tényező a „gyermek gondolkodási, viselkedési mintái”, ezt követi „a baráti, kisközösségi kapcsolatok” kategória, az „oktatásban, képzésben való részvétel” és „a gyermek viszonyulása a cselekményhez” tényező, majd a „családi körülmények, kapcsolatrendszer”. A megelőző pártfogás ügyek tekintetében megállapításra került, hogy azok leggyakrabban a fiatalkorú pártfogó felügyelet alá helyezése miatt kerültek lezárásra az ügyek közel 50%-ában, a második leggyakoribb befejeződési ok a gyermek nagykorúvá válása, a megelőző pártfogás eredményes eltelte miatt pedig az ügyek 23%-a fejeződött be. A befejeződési okok aránya alapján megállapítható, hogy a jogintézmény céljai közül a korai beavatkozás

5 A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

a fiatalokú elkövetők esetében érvényesül a gyakorlatban, hiszen a megelőző pártfogás alatt álló gyermekek közel fele pártfogó felügyelet alá kerül. A megelőző pártfogás bevezetésével elérni kívánt egyik cél a pártfogó felügyelők eszköztárának a gyermekvédelem rendszerébe való integrálása volt. A speciális eszközök alkalmazása nem kötelező jellegű, ezekre akkor kerül sor, ha az adott pártfogó felügyelői szolgálat rendelkezik az ilyen programok biztosításához szükséges feltételekkel. A megelőző pártfogás elrendelésével és végrehajtásával kapcsolatban fontos kiemelni a gyermekvédelmi rendszer és a pártfogó felügyelői szolgálatok együttműködését. A gyámhivatalok a megelőző pártfogás elrendelése kapcsán nagymértékben támaszkodnak a pártfogó felügyelő javaslatára a megelőző pártfogás elrendelése, annak tartama során a megelőző pártfogó felügyelővel való találkozás gyakorisága, valamint a megelőző pártfogó felügyelő ellenőrzési körébe utalt magatartási szabályok előírása vonatkozásában. Éves szinten körülbelül 800-900 közötti megelőző pártfogás van folyamatban.

Közösségi szankció – A pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtása

Az alternatív szankciók végrehajtása akkor a legeredményesebb, ha közösségi elemmel, pártfogó felügyelettel erősítik meg. A pártfogó felügyelet végrehajtása az igazságügyi pártfogó felügyelet hagyományos, komplex feladatköre, amely az ügyészség vagy a bíróság által alkalmazott szankció próbaideje/tartama alatt magában foglalja az elkövető ellenőrzését és támogatását a bűnisméltés veszélyének csökkentése érdekében. Az igazságügyi pártfogó felügyelők folyamatosan érvényesített kontroll és segítő funkciója révén az elítéltek ellenőrzése és támogatása az eset sajátosságaihoz illeszkedően valósul meg.

Pártfogó felügyelet intézkedést büntetés vagy intézkedés mellett rendel el, illetve állapít meg az ügyészség vagy a bíróság. Az igazságügyi pártfogáshoz kapcsolódóan pártfogó felügyelet intézkedés rendelhető el, illetve állapítható meg a feltételes ügyészi felfüggesztés, próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, javítóintézetből történő ideiglenes elbocsátás és jóvátételi munka mellett.⁶ Az igazságügyi pártfogó felügyelők által ellátott pártfogó felügyelet intézkedés megállapítása kötelező fiatalokúak ügyeiben, továbbá felnőtt korú elkövetők esetében akkor, ha a felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt visszaeső, illetve a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére arra vonatkozóan is, akit a hozzátartozója sérelmére elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt, vagy akit tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt ítélt szabadságvesztésre.⁷

A pártfogó felügyelet sajátossága a magatartási szabályok előírása. Ezek egy része jogszabályban meghatározott, általános magatartási szabály, ilyen például a pártfogó

6 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 69. § (1) bekezdés

7 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 69. § (2) bekezdés

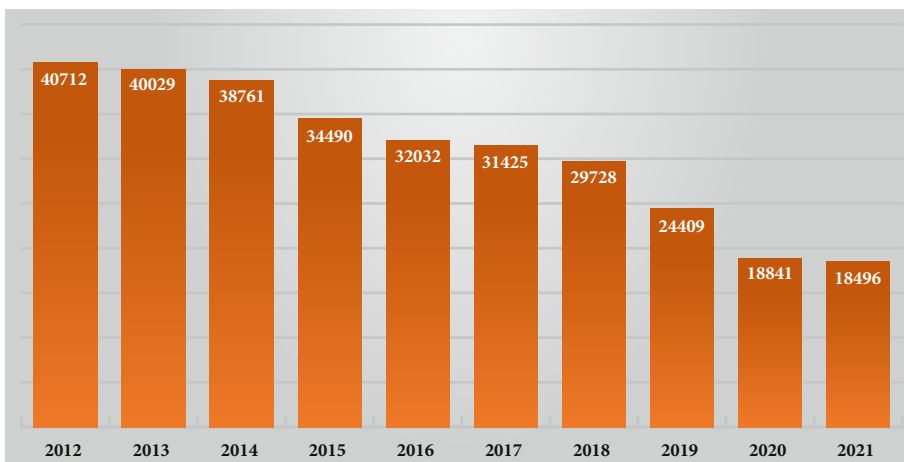
felügyelővel való kapcsolattartás kötelezettsége, mely jellemzően a pártfogó felügyelet ellenőrző funkciójának érvényre jutását segíti. Az ügyészek és a bíróságok külön magatartási szabályok előírásával tehetik még individualizáltabbá a büntetést, amely elősegíti az ellenőrizhetőséget és azt is, hogy a terheltek valóban a leginkább kifogásolható területeken változtassanak viselkedésükön. A külön magatartási szabály előírásának 2021. évi gyakorlatát vizsgálva – az igazságügyi pártfogó felügyelői területhez kapcsolódóan – érdekes megállapítást tehetünk, ugyanis a tavalyi évben a leggyakrabban előírt külön magatartási szabály a pártfogó felügyelővel való kapcsolattartás kötelezettsége volt, amely alapvetően általános magatartási szabály. Az ezen gyakorlat mögött meghúzódó okok meghatározása nem egyértelmű, mert azok területileg is eltérőek lehetnek. Lehet az általános magatartási szabály külön magatartási szabályként történő előírásának az az indoka, hogy a pártfogó felügyelő a területi szolgálatuknál kialakult javaslatélteli gyakorlatot követi, mert egyéb, speciálisabb magatartási szabályra – több ok miatt, melyeket a későbbiekben részletezek – nem tud javaslatot tenni, ugyanakkor a kapcsolattartási elemet erősíteni kívánja. De az is előfordulhat, hogy az elrendelő ügyészség vagy bíróság is a pártfogó felügyelet kapcsolattartási elemét kívánja erősíteni, esetleg a kapcsolattartás gyakoriságának meghatározásával szorosabb felügyeletet szándékozik elrendelni. További érdekesség, hogy míg az elmúlt években legtöbbször az állami foglalkoztatási szerv felkeresésének kötelezettségét, illetve a tanulmányok folytatását írták elő külön magatartási szabályként, addig 2021-ben a második leggyakrabban előírt külön magatartási szabály a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány, adóbevétel-csökkenés, illetve vámbevétel-csökkenés összegére vagy a bűncselekmény elkövetési értékére vonatkozó megtérítés elrendelése volt. Ennek az lehet az oka, hogy a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezése szerint, ha a bűncselekmény összességében megállapítható kárt, vagyoni hátrányt, adóbevétel-csökkenést vagy vámbevétel-csökkenést okozott, vagy elkövetési értéke összességében megállapítható, és az az eljárás során nem térült meg, feltételes ügyészi felfüggesztés esetén az ügyészség annak a megtérítésére vagy az eredeti állapot helyreállítására kötelezi a gyanúsítottat, feltéve, hogy erre az képes és ehhez a sértett hozzájárul.⁸ Külön magatartási szabályként természetesen előírható csoportos foglalkozáson, vagy helyreállító szemléletű, helyreállító technika alkalmazására épülő programban való részvétel is, mely a 2021. évben szintén megjelent az elrendelt külön magatartási szabályok között, ha nem is nagy hangsúllyal. Az igazságügyi pártfogó felügyelői szakterület az elmúlt években számos erőfeszítést tett a korszerű, a bűnismétlési kockázatok célzott kezelését szolgáló, illetve jóvátételi jellegű beavatkozások alkalmazásának elősegítése érdekében, azonban a csoportos foglalkozások helyzete a pártfogó felügyelői munkában sajnos továbbra sem tekinthető szilárdnak, azok gyakran esetlegesen működnek. Ennek oka, hogy az igazságügyi pártfogó felügyelők leterheltsége következtében sok megyében nem marad kapacitás csoportos foglalkozások tartására, és külső szervezetek által nyújtott szolgáltatásként

8 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 419. § (5) bekezdés

is csak egyes megyékben érhető el a pártfogolti célcsoport esetében is alkalmazható tréningek. Emellett nehézséget jelentenek a megyéken belüli nagy távolságok, mivel a csoportra járók jelentős hányadának gondot okoz a megyei központba való rendszeres beutazás mind anyagilag, mind pedig annak időtartamát tekintve.⁹ Sajnos a COVID-19-járvány további nehézségeket állított a végrehajtással kapcsolatban, és bár – szűk körben és jellemzően ott, ahol közösségi foglalkoztató működik – kidolgoztak online megoldást a csoportos foglalkozások megvalósítására, ez a gyakorlat országosan nem tudott elterjedni. Meg kell azonban említeni, hogy a pártfogó felügyelet végrehajtása – az esetlegesen előírt csoportos foglalkozások mellett is – alapvetően egyéni esetkezeléssel történik, melynek során a pártfogó felügyelő eleget tesz a jogszabályban és a határozatban előírt ellenőrzésre és a támogatás nyújtására vonatkozó kötelezettségének. Ennek érdekében a pártfogottal, valamint a bűnisméltés megelőzésébe bevonható, érintett intézményekkel, személyekkel együttműködést alakít ki. Ezt tekinthetjük tulajdonképpen a klasszikus pártfogó felügyeletnek, melynek eszköztárában megtalálhatóak a felügyeleti eszközök, úgymint a kapcsolattartás intenzitása, elszámoltatás, rendelkezések arra vonatkozóan, hogy mit tegyen, illetve ne tegyen a pártfogott, továbbá megjelennek a támogató elemek is, mint a felvetett problémák megoldásában való segítségnyújtás, tájékoztatás, valamint a szükségés intézmények bevonása.

A pártfogó felügyelet intézkedések száma nagymértékű csökkenést mutat. Tíz évre visszatekintve, az akkori – körülbelül – 40 000 folyamatban lévő ügyszámhoz viszonyítva, 2021-ben azok száma a 20 000-et sem éri el. A közösségi szankciók vonatkozásában – az igazságügyi pártfogó felügyelői szakterülethez kapcsolódóan – egyre nagyobb teret nyer a közérdekű munka büntetés elrendelése.

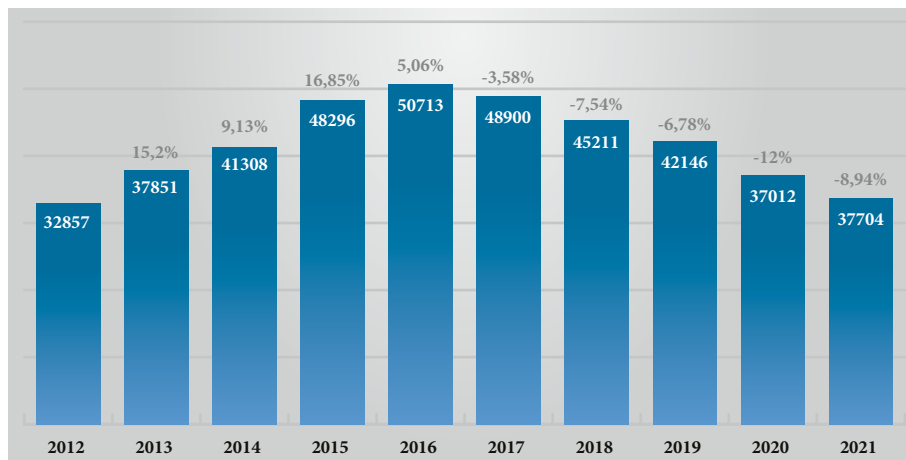
3. ábra: A folyamatban lévő pártfogó felügyelet intézkedés ügyszámjai 2012 és 2021 között

9 Csáki I. (2016)

A közérdekű munka büntetés szervezése és ellenőrzése

Az utóbbi években előtérbe kerültek a közösségben végrehajtott, illetve a közösség részére nyújtandó jótételi szankciók. A közérdekű munka büntetés végrehajtása évek óta az igazságügyi pártfogó felügyelői tevékenység legnagyobb ügyszámú ügycsoportja, bár önmagában a közérdekű munka büntetések száma az utóbbi 5-6 évben csökkenést mutat.

4. ábra: Adott évben folyamatban lévő közérdekű munka büntetés ügyszámainak változása 2012 és 2021 között

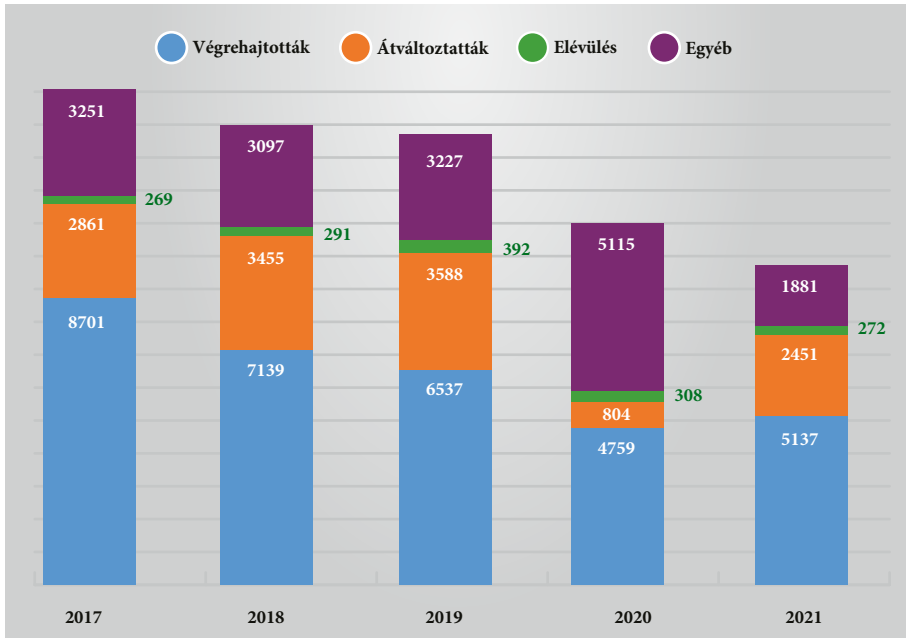
A közérdekű munka aktív szerepvállalást kíván meg az elítéltől és alkalmas a közösség szimbolikus jellegű kiengesztelésére, hiszen a közérdekű munkára ítélték számos, a közösség jólétét szolgáló, hasznos munkafolyamatban vehetnek részt. Az elmúlt évek során a pártfogó felügyelők szerteágazó együttműködésekkel alakították ki az önkormányzatokkal, társadalmi szervezetekkel, amelyeknek köszönhetően a közérdekű munka szankció végrehajtása eredményesnek tekinthető. A közérdekű munka büntetésre ítélt elkövető a bíró döntése alapján minimum 48, maximum 312 óra ingyenes munkát végez a köz javára.¹⁰ A pártfogó felügyelők feladata a lehetséges munkahelyek felkutatása, együttműködésbe vonása, a munkahely kijelölése, a büntetés letöltésének szervezése, valamint a végrehajtás folyamatos ellenőrzése.

A közérdekű munka eredményességi mutatója az, hogy milyen okokból fejeződnek be az ügyek és milyen arányban valósulnak meg a büntetés-végrehajtási célok. A büntetési célok érvényre jutása abban az esetben valósul meg álláspontom szerint, ha az elítélt a büntetését letölti, azaz aláveti magát a büntetés-végrehajtásnak. Azonban abban

¹⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 47. § (1) bekezdés

az esetben is megvalósultnak tekintendő a büntetés célja, ha az elítélt kivonja magát a büntetés végrehajtása alól, büntetése ez által súlyosbodik, és a közérdekű munka büntetését szabadságvesztésre változtatják át. Az alábbi diagram a befejezett ügyek tekintetében mutatja be a befejezési okokat.

5. ábra: A közérdekű munka büntetés befejezett ügyeinek a befejezés módja szerinti megoszlása 2017 és 2021 között

Az adatok alapján megállapítható, hogy 2021-ben a befejezett ügyek (9 741) közel 78%-ában teljesültek a büntetés-végrehajtási célok (büntetését letöltötte, azaz végrehajtották + szabadságvesztésre történő átváltoztatás) és igen alacsony azon ügyek száma, ahol a szankció végrehajtására elévülés folytán nem került sor.

A pártfogó felügyelői munka fejlesztési irányai, új kihívásai

A koronavírus-járvány okozta válság kihívás elé állította a pártfogó felügyelői szakterület feladatellátását is. A válsághelyzet kezdeti időszakában alapvető jelentőségű volt az emberi élet és az egészség védelme, de mindemellett át kellett gondolni, hogy hogyan lehet folytonosságot biztosítani a büntetőjogi szankciók végrehajtásában, melyek azok az eljárások, intézkedések, amelyek végrehajtása a meglévő eszközökkel, technológiával, infrastruktúrával, a személyes kontaktus minimálisra csökkentésével, de az intézkedés céljának megtartása mellett teljesíthető. A veszélyhelyzet alatt több kormányrendelet is reagált a pandémiás helyzetre, mely rendeleti szabályok közvetlenül érintették a pártfogó

felügyelői eljárásokat. A pártfogó felügyelői szakterület egyes ügycsoportjaira vonatkozó, a kormányrendeletekben, később pedig törvényi szinten meghatározott speciális szabályok – a járványügyi kockázatok csökkentése érdekében – lehetőséget teremtettek az általános jogszabályi rendelkezésektől eltérő eljárásokra, melyek a végrehajtások folytonosságát biztosították. A pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtása a veszélyhelyzet időtartama alatt – a jóvátételi munka intézkedés kivételével – nem szünetelt, a végrehajtás érdekében a szükséges intézkedéseket meg kellett tenni. A pandémiás helyzetre tekintettel azonban – a pártfogó felügyelet végrehajtása során – lehetőség nyílt a személyes kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás helyett a telekommunikációs eszközök használatára.¹¹ A feltételes ügyészi felfüggesztéssel összefüggésben elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtására is speciális szabályok vonatkoztak, bizonyos esetekben lehetőség nyílt a határidők hosszabbítására vagy a telekommunikációs eszközzel történő intézkedések végrehajtására is.¹² A veszélyhelyzet ideje alatt, miután a közérdekű munka büntetés végrehajtásánál a személyes megjelenés nélkülözhetetlen, a végrehajtás megkezdése iránt a pártfogó felügyelők nem intézkedtek, a folyamatban lévő végrehajtások pedig félbeszakadtak és a járványügyi helyzet enyhülését követően folytatódhattak/kezdődhetnek meg.¹³ A veszélyhelyzet alatt valamennyi típusú környezettanulmány és pártfogó felügyelői vélemény készítése esetében mellőzhető volt az eljárással érintett személyes meghallgatása és közvetlen lakókörnyezetének megtekintése, jogszabály tette lehetővé ugyanis a meghallgatás telefonon keresztül vagy egyéb elektronikus módon történő lefolytatását.¹⁴ A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvényben (a továbbiakban: Bv. tv.) meghatározott környezettanulmányt és pártfogó felügyelői véleményt csak a feltétlenül szükséges esetekben kellett beszerezni és elkészíteni. A megelőző pártfogás végrehajtása a veszélyhelyzet alatt szintén nem szakadt meg, lehetőség volt ebben az ügycsoportban is az írásbeli, kép- és hangkapcsolatot vagy hangkapcsolatot biztosító elektronikus kapcsolattartásra.¹⁵ Szintén folytatni kellett a közvetítői eljárás

- 11 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 80. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazása
- 12 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 76. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozó átmeneti szabályok
- 13 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 80. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazása
- 14 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 76. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozó átmeneti szabályok
- 15 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 79. A megelőző pártfogás során a pártfogó felügyelő eljárására vonatkozó eltérő szabályok

lefolytatását, de ebben az ügycsoportban is a telekommunikációs eszköz használata vált általánossá a személyes megjelenés helyett.¹⁶ A járvány enyhülése, majd ismételt fellángolása szükségessé tette a végrehajtásokra, eljárásokra vonatkozó szabályok rugalmassá tételét. Továbbá megerősítést nyert az is, hogy bár a pártfógó felügyelői tevékenységek mindegyikének alapmotívuma a személyes kapcsolat, vannak olyan eljárások, intézkedések és helyzetek, melyekben – megfelelő garanciális elemek beépítésével – helyet kaphat a telekommunikációs eszközhasználat. Erre tekintettel a veszélyhelyzet során alkalmazott átmeneti szabályok egy része beépült a hatályos, végrehajtásra vonatkozó joganyagba. Kiemelt példa erre vonatkozóan a Bv. tv. rendelkezése, amely szerint, ha a pártfógot magatartásáról a személyes kapcsolattartás keretében szerzett tapasztalatok alapján az állapítható meg, hogy a pártfógó felügyelet eredményes végrehajtása így is biztosítható, a pártfógó felügyelő vagy a büntetés-végrehajtási pártfógó felügyelő a pártfógot kapcsolattartási kötelezettsége teljesítésének módját telefon vagy egyéb elektronikus kapcsolattartás útján is meghatározhatja.¹⁷ A pártfógó felügyelet végrehajtásában továbbra is a személyes jelleg dominál, és csak a személyes kapcsolattartás során szerzett tapasztalatokra alapozható olyan döntés, mely megengedi a telekommunikációs eszközök használatát. Továbbá telekommunikációs eszközhasználatra vonatkozó szabályok léptek hatályba – 2022. március 1. napjával – a közvetítői eljárásra vonatkozóan is, az eljárást szabályozó törvényben.¹⁸ A személyes jelenlét a konfliktusok megfelelő rendezésének egyik záloga, így minden egyes ügyben a felek személyes, egy helyiségben történő találkozásának megszervezésére kell törekedni. Gyakorlati tapasztalatok alapján azonban vannak olyan egyedi élethelyzetek (pl. hosszútávú külföldi tartózkodás, elhúzódo betegség, járványhelyzet), amelyek során a megbeszélés a felek azonos helyszínen történő személyes megjelenésének megszervezésével nem lehetséges, indokolatlanul hosszú időt venne igénybe vagy komoly érdeksérelemmel járna.

A veszélyhelyzeti időszak erősítette a pártfógó felügyelők alkalmazkodási képességét és megmutatta azokat a digitális lehetőségeket, melyek hatékonyan segíthetik az eljárások, valamint az intézkedések végrehajtását. Ezek az eljárások még nem szilárdultak meg a gyakorlatban és a pártfógó felügyelői szolgálatoknak infrastrukturálisan is fejlődniük kell a jogszabályi lehetőségek teljes mértékű kiaknázásához.

Az adott élethelyzetekre reflektáló és a technikai fejlődés eredményeit ötvöző eljárások kialakítása mellett komoly kihívást jelent a speciális elkövetői csoportokra történő

16 A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény 78. A büntető és szabálysértési ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység eltérő szabályai

17 A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény 313. § (4a) bekezdés

18 A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény 11. § (4)-(4e) bekezdései

hatékony reagálás is. A társadalomra súlyos veszélyt jelentő bűncselekmények áldozatainak fokozott védelme érdekében megfelelő büntetőjogi válaszokat és speciális beavatkozásokat szükséges kidolgozni a hozzátartozók közötti erőszak, valamint a pedofil bűnelkövetők (a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett, nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményt elkövetők) kezelésére vonatkozóan a pártfogó felügyelői szakterületen is. A 2020. évben a hozzátartozók sérelmére elkövetett súlyos, személy elleni erőszakos bűncselekményekkel kapcsolatban átfogó jogszabály-módosításra került sor. Ezzel összefüggésben az ilyen jellegű bűncselekményt elkövetők kötelező pártfogó felügyeletének és a távoltartási magatartási szabály kötelező alkalmazásának bevezetésére, valamint a pártfogó felügyelet ezen esetkörét megkülönböztető, speciális, szigorúbb előírásokat érvényesítő végrehajtási szabályok megalkotására is sor került.^{19 20} Továbbá 2021 folyamán bevezetésre került a pedofil elkövetők esetében is a pártfogó felügyelet intézkedés kötelező alkalmazása a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaidejére.²¹ A pedofil elkövetők ügyeiben a pártfogó felügyelet szigorúbb előírásokat érvényesítő végrehajtási szabályainak bevezetése szintén megtörtént.²² A kötelező pártfogó felügyelet elrendelése kapcsán jelenleg az a cél, hogy az elkövetőkre, az áldozatokra és az adott jelenségre vonatkozóan megfelelő ismeretekkel ruházzuk fel a pártfogó felügyelőket. A pártfogó felügyelet kontroll elemeinek megerősítése mellett az ezen elkövetők esetében fennálló speciális bűnismétlési kockázatok célzottabb kezelésének támogatása érdekében szükséges az elméleti ismeretek elsajátításán túl gyakorlati képzések bevezetése is. A speciális elkövetők kapcsán a hatékony beavatkozások kialakításának feladata nem csak az igazságügyi, hanem a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők szakterületén is jelentkezik, így együttműködés keretében a két szakterület közös képzéseken vesz részt és dolgoz ki eljárási rendeket. A pártfogó felügyelői munka jelenlegi fejlesztésének iránya olyan speciális program kidolgozása, mely hatékonyan csökkenti e súlyos bűncselekményt elkövetők bűnismétlési kockázatát.

Összegzés

Az igazságügyi pártfogó felügyelők a megnövekedett ügyterhek, a változó körülmények okozta nehézségek, valamint a speciális elkövetői csoportokra történő hatékony reagálás kihívásának eleget téve továbbra is a társadalom védelme és a büntetőpolitikai célok érvényre jutása érdekében látják el feladataikat. A büntetőjogi következmények következetes végrehajtásával, a kontrollal és az ismételt bűnelkövetés kockázatát

19 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 69. § (2) bekezdés d) pontja

20 A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 40/A (2) bekezdés

21 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 69. § (2) bekezdés e) pontja

22 A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 40/A (2) bekezdés

cökkentő integrációs esély növelésével hozzájárulnak a hatékony büntetés-végrehajtáshoz. A helyreállító igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó tevékenységükkel pedig hozzájárulnak ahhoz, hogy a bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel okozott károk és következmények mérséklődjenek. A pártfogó felügyelők folyamatos képzése, a megfelelő szakmai módszerek meghatározása, az igazságügyi és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői szakterületek együttműködése, valamint az új kihívásokra történő közös reagálás mind-mind eszközei a reintegrációs célok sikeres megvalósításának.

Felhasznált irodalom

- A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény
- A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A büntető ügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet
- A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény
- Az egyes törvényeknek a belügyminiszter feladat- és hatáskörével összefüggő módosításáról szóló 2014. évi XXX. törvény
- Csáki Ildikó (2016): Speciális beavatkozások a pártfogó felügyelői munkában különös tekintettel a csoportos foglalkozásokra. A kockázateértékelés a pártfogó felügyelői munkában – Kézikönyv
- Velez Edit (2019): A pártfogás rövid fejlődéstörténete. Az igazság védelmében – Tanulmánykötet – Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Fotó: Bv. fotó